

HILGERT ISTVÁN

Nagyvárad retró

A bárá¹

A fiatal panellakók fémbe öntött szentélye volt: öt vasrúdból hegesztették (egy nagy és egy kis keretet formált), beleállították az aljzatbetonba, majd jó vastagon bekenték dukkóval – hol zölddel, hol téglavörössel. A tervezők arra is kényszerítettek, hogy minden nagyobb tömbház elé jusson belőle. A kispolgári szocializmus szürke hétköznapijaiban ez lett a baráti találkozók közkedvelt helyszíne – suliból hazamenet csak úgy váltunk el, hogy: *akkor 6-kor a báránál*. De valódi célja felfüggesztésnek szolgálni a szőnyegporoláshoz; az ember fölgöngyölte otthon a kárpitot, levitte a blokk elé a bárához, felbaszta a fölső lécre, aztán addig püfölte a porolóval, míg már nem pöfögött belőle porfelhő; végül egy vizes kefével alaposan átdörzsölte, és röpké fél órán belül meg is volt a tisztítással. A szőnyegporolás kiváló hétvégi program volt: edzette a testet és az akaraterőt, és nem mellesleg remek alkalmat nyújtott a gyerekek házimunkára való nevelésére.

Én leginkább tornagyakorlatokat végeztem a bárán, fejjel lefelé lógtam, néha húzózkodással próbálkoztam; aki háromnál többet tudott húzózkodni, az fasza gyerek volt. Én nem voltam fasza gyerek, kettőnél több sosem jött össze. Bezzeg a Kárász testvérek az ötödikről, ők fasza gyerekek voltak, nekik kilenc-tíz is könnyedén ment, de ők már tízévesen lejártak a Crișana mozi melletti dodzsóba küzdősportokat tanulni, esténként meg rendszeresen erősítettek a báránál. Titiből, az idősebbik Kárász testvérből később dzsúdóbajnokot faragtak – a kilencvenes évek derekára sorra nyerte az aranyakat az országos bajnokságon.

Szintén a báránál beszéltek meg a csajozós történeteket, ezekben Titi volt a legjáratosabb. Atlétikus testalkatán túl volt a srácban valami lehengetlő sárm, amitől döglöttek a csajok. Legnagyobb élménye a szüzességének elvesztése volt a Patria mozi leghátsó sorában a Mihai Viteazul c. történelmi dráma vetítése alatt (elmondása szerint épp a gyulafehérvári koronázási jelenet alatt ment el – ő szó szerint baszott a román nemzeti pátoszra). Rengeteg ilyen története volt, hasonlóan bizarr helyzetekben, de hát fiatalság bolondság: hol a taxi hátsó ülésén, hol a szülők hálójában egy házibuliban, hol a Szilvásban, hol a Petőfi parkban jött össze neki a numera; később csak úgy emlegettük, mint *a srác, aki több puncit látott, mint a női klotyó véccészéje*. A sors iróniája, hogy huszonhét évesen elvett egy refor-

HILGERT ISTVÁN (1975, Nagyvárad) eredetileg asztrofizikusnak készült, de végül az informatikát választotta (vagy az választotta őt). A Nagyvárad Egyetemen végezte tanulmányait. 1999-től informatikusként dolgozik Budapesten. Szabadidejében utazik, testét funkcionálisan, elméjét olvasással edzi. Első, önéletrajzi kötete: Időkapszulák – Volt egyszer egy Nagyvárad (Publio, 2019).

1. szőnyegporoló-állvány (erdélyi, ill. partiumi zsargon)

mátus lelkésznőt, az szült neki négy gyereket (két fiút, két lányt), és csodák csodája, azóta is boldogan élnek lent Podgórián², egy takaros kis vályogházban a Körös partján.

Bucureanu bácsi tisztaságmániás volt. Ő havonta porolta a hálósobai perzsáját, még a téli hónapokban is. Kifinomult porolótechnikát dolgozott ki, ami ritmikus visszhangot generált. Még a rutintalan füleknek is felismerhetővé vált egy idő után, annyira egyedi hangfrekvencián csattant a poroló a szőnyeg felületén. Életfilozófiájának része volt, hogy a szőnyeg az otthoni harmónia megteremtésének elengedhetetlen eleme, az egyetlen cucc, ami összetartja a lakást. Később Bucureanu bácsinak szomorú sorsa lett: egy vársonkolyosi parasztasszonytól bevizsgálatlan gombát vett a rogéiuszi piacon, amitől tönkrement a mája és szosz- (meg mindenféle egyéb) allergiája lett. A szőnyeg érintésétől viszketegség fogta el, és kiütései lettek; de a perzsaszőnyegétől ekkor sem akart megválni. Anyám néha leküldött Bucureanuékhoz cigarettát kunyerálni, akkor láttam, hogy az öreg újságpapírokból rakott ki magának „járólapokat”, hogy elkerülje a közvetlen érintkezést a szőnyeggel – jajj, csak ne kelljen megválni az imádott darabtól.

Ma már nincsenek bárák a blokkok között, a takarítás ilyesfajta romantikája kiveszett a modern világból. A bárákat kiszorították a porszívók meg a sok parkoló – kellett a hely az autóknak. Csak a magamfajta nosztalgizáló váradi fejében élnek ezek az archaikus vasszerkezetek; de néhol azért, elszórtan, ha nyitott szemmel jár az ember, még láthat bárákat a rogéiuszi blokkok árnyékában.

*

Kárász Marci, a kisebbik testvér, randira hívta Marcsit, Kormosék lányát a harmadikról. Este kilencre beszéltek meg a találkát: a báránál. De ez már egy másik történet...

Piros 4-es

A város nyugati peremén, amelyet a híres spalatói érsekről neveztek el – és a helyiek csak úgy hívták, hogy *Rogi* –, két villamos is közlekedett: a piros és a fekete 4-es. Egy jó darabon azonos vonalon haladtak, ki egész a város szélén füstölgő gyártelepekig, hogy aztán visszafelé, az Olaszi temető bejáratánál elváljanak útjaik; a piros lefelé gurult a folyót átszelő híd felé, a fekete pedig egy éles bal kanyarral az állomás irányába kapaszkodott.

Abban az évben Schönberg Petit új iskolába írárták, egy patinás líceumba a városközpontban. A dolog árnyoldala az volt, hogy jóval korábban kel-

lett kelnie, mert az út a suliba nem öt perc volt, mint addig, hanem bő háromnegyed óra, és még a villamoson is zötykölődni kellett. Mikor szeptember közepén megkezdődött a tanítás, eljött a korai kelések időszaka is. Peti nem szeretett korán kelni, de a líceumi szigor kizárta a késést. Kénytelen volt idejében elindulni, ha be akart érní az első órára. Néhány hétig apjával együtt tette meg az utat a Rogiból a suliiig, de gyorsan kitanulta a járást, így hamarosan egyedül járhatott suliba.

Ahogy közeledett a tél, és rövidültek a nappalok, Peti különös dolgot fedezett fel a piros 4-esen: miközben a vezetőfülke mögött nézegette, ahogy a masiniszta oda-vissza tekergeti a sebváltókart, azt képzelte, hogy az ő keze irányítja a váltót, és amit elképzelt, az a valóságban meg is történt. A váltó, amit immár Peti irányított, határozott kattogások közepette hol lassította, hol gyorsította a járművet. A jelenség érthetetlen volt Peti számára, és megdöbbenése tovább mélyült, amikor kifelé bámulva ráeszmélt, hogy az általa tekergetett kar valójában nem is a villamost, hanem az idő múlását szabályozza. Jobbra tekerve minden felgyorsult, az emberek úgy mozogtak, mint a régi burleszkkfilmek szereplői, ha pedig balra teker-te, minden lelassult, mint amikor meccsközvetítésen visszajátsszák a leshelyzetet. Napokig töprengett a jelenségen, de összes tudását latba vetve sem sikerült megfejtenie a rejtélyt.

Peti senkinek sem merete elmesélni a felfedezését. Ugyan ki hitte volna el, hogy pusztá gondolatával a villamos váltókarját tekergetve hathat az idő kerekére – biztos, hülyének néznék az osztálytársai. Később arra is rádöbbsent, hogy ez a különös káprázat csak a piros 4-esen működik; akár-mennyire erőlködött is, sem a feketén, sem egyéb helyzetben nem jött össze a mutatvány. Attól a naptól kezdve többnyire a pirossal utazott, és igyekezett a vezetőfülke mögé helyezkedni, hogy irányítása alá vehesse a sebváltókart és azon keresztül az idő múlását. Ha olyan kedve volt, a piros 4-es száguldozva röpítette át a szürke masszába sűrűsödő házak között, hogy aztán fémes csikorgással ráforduljanak a célállomásra. Ilyenkor nem is sima villamos volt a piros 4-es, hanem hullámvasút, egy áramvonalas acélszerkezet, s egy tölcsérbe sűrűsödő féregjáraton keresztül röpítette Petit a célja felé. Ha pedig töprengeni akart, elidőzni a pillanatban és részleteiben megfigyelni a valóságot, akkor csigalassúságúra váltott, miközben az agya valós időben pörgött. Ilyenkor szemügyre vehette a várost, a monoton panelházak szimmetriáit, a régi téglafalak nyomvonalát, az öreg házakat a Fő utcán. Néha az embereket figyelte, az iskolába igyekvő gyalogostársait és a gyárakba siető cigarettázó melósokat.

Ahogy teltek a napok, a hetek és a hónapok, Petinek egyre természetesebbé vált különös képessége. Volt olyan nap, amikor le sem szállt a villamosról. Néhány felgyorsított kör után, amibe szinte maga is beleszédült, jöttek a lassú körök, majd mikor arra is ráunt, újra felpörgette a körfor-gást. Az idő ura volt, és a piros 4-es volt az ő időgépe. Így ment ez heteken,

hónapokon át, mígnem egy kora tavaszi napon új villamosok jelentek meg a város utcáin. A régi villamosokat leváltották a modern társaik, a sárga bádogdobozszerű járgányok. Aznap reggel Peti hiába engedte el sorra a sárga villamosokat, nem jött többé a kedvenc piros 4-ese. Lassan kezdett rádöbbenni, hogy különös képessége örökre elveszett. Késő estig üldögélt magányosan, szomorkodva, és mikor már majdnem feladta, és rávette magát, hogy hazamenjen, begurult a megállóba egy régi piros 4-es. Alig hitt a szemének. Azonnal felszállt a járműre és elhatározta, hogy soha többé nem száll le róla, inkább álljon meg az idő, vagy pörögjön visszafelé, ha kell. És ahogy képzeletében átvette az irányítást, Peti visszafelé tekerte a kart, amitől a villamos tényleg hátrafelé mozdult, és vele együtt az idő is visszafelé kezdett pörögni. Egyre nagyobb sebességre kapcsolt, és az idő csak folyt és folyt a múlt irányába, egészen addig a napig, amelyiken felfedezte különös képességét. Azon a ponton apjának hangjára lett figyelmes, aki egy ideje már ott ült mellette az ágyon:

– Kelj fel, fiam, készülődni kell: mosdás, fogmosás, reggeli, aztán spuri! A líceumból nem illik elkésni, és ma csak a piros 4-es jár!

Zuhanás

Valahol a valóság határán, ott messze a peremen van egy hely, egy megfoghatatlan dimenzió, ahol megszűnik a folytonosság, és a létezés néhány összefüggéstelen pillanatba sűrűsödik. Ritkán ugyan, de előfordul, hogy rátalálunk erre a helyre és minden valószínűség ellenére elidőzünk itt, rabjai leszünk az útvesztőnek és gyermeki bizonytalansággal rácsodálkozunk világunk ezen rejtett zugára.

*

Az első lépés az elhatározás, majd ha ez megvolt, jöhet a cselekvés, a legnehezebb része a *mutatványnak*. A kifutó rövid, roppant figyelmet kíván, tökéletes fókusz a tökéletes röppályához. Már vagy százszor végiggondoltam, mérlegeltem, vizsgálgattam, mégsem egyszerű. Próbálok laza maradni, figyelmesen lépkedni, könnyedén, egyik lábamat teszem a másik után, de a mélység láttán elhatalmasodik rajtam a szorongás: jeges indák szorongatnak, próbálják kifacsarni azt a csekély kurázsit, ami még megmaradt bennem.

„Na gyerünk már! Egy pillanat az egész, aztán úgyis vége!” – a fejemben összevissza cikáznak a gondolatok, képtelen vagyok összpontosítani. A lábam alatt ott tátog csendben a mélység.

„Most már késő meggondolni, nincs értelme hezitálni!”

Nem hátrálok tovább, elrugaszodom... az impulzusnyomaték maximális értékén üzelek. Zuhanok! Az agyam leblokkol egy rövid időre, a légzésem is leáll a nyomáskülönbségtől lebévult tudómmal egyetemben. Lehetetlennek érzem a levegővételt, de ahogy állandósul a zuhanás, a légzésem helyreáll. A szemem szorosan csukva. Így könnyebb elviselni az esést. Egy darabig... De aztán hirtelen visszatérnek a gondolataim, még érvelni is tudok, mint aki hozzászókot az érzéshez, amihez nem lehet hozzászókotni.

„Hát ennyi volt, vége, és micsoda végzet! Istennek nincs humorérzéke! De én mindenre felkészültem, nekem sötét a humorom!” – és ahogy visszatérnek belém az érzések, még élvezni is kezdem a zuhanást, kiélvezem, amíg lehet; már hunyorognom sem kell, hőt sem érzékelek, sem hideget, sem meleget. A teret fürkészem. Hatalmas felhők terülnek el a lábam alatt, gigantikus kumuluszok, vattacukorszerűek, selymesek, csillogóak. Aztán hirtelen minden kimerevedik. Valójában már a zuhanás érzése nélkül zuhanok, körülöttem a térben minden mozdulatlan: a felhők, a vízcseppek, a parányi jégkristályok, mintha vákuumban lennének, súrlódásmentes térben... Elfogadom az állapotot, eggyé válok a zuhanással. Az idő dimenziója is megszűnik hirtelen. Már azt sem tudom, hogy mikor, miért és hogyan kezdődött ez az egész. Elvesztettem a fonalat. Aztán ahogy körbenézek, látom, hogy már nincsenek felhők, meg részecskék, csak az alattam tátongó mélység. A gyorsan közelgő messzeségben, ezer apró részletével kirajzolódik a valóság. A fülemben a robaj egyre fokozódik, újra felgyorsul körülöttem a világ, de nincs már idő a részletekre, vészesen közeledik a felszín, ötvenezer joule-nyi kinetikus energiával zuhanok a becsapódás pontja felé...

Először a nagylábujjam ér a vízbe. A lábfejemen érzem először a víz nedves érintését, a folyékony anyag hideg lenyomatát. Sebesen csúszok, hirtelen merülök bele a megsűrűsödött közegbe, egyre mélyebbre és mélyebbre. Hatalmas hullámok gerjednek körülöttem. Ezen a ponton már nem tudok koncentrálni, nem feszül már a hasam, a lábaim is lazák. Ez nagy hiba! A becsapódástól a gyomromban érzem a heréimet. Kellemetlen érzés, ahogy a mellékherék idegpályáin a pillanat törtrésze alatt a fájdalom felkúszik az agyba. Görcsösen összeszorulnak a fogaim. Ilyenkor már késő feszíteni. El kell viselni az érzést, átélni, megtapasztalni a fájdalom összes dimenzióját, a heréktől az agykéregig. A víz alatt hallom a többiek csobbanását, ahogy ők is alámerülnek, mint én, és harsány robajjal megtöltik a Dinamó strand műugrómedencéjét.